

عوامل مؤثر در ایجاد رفتارهای وندالیستی شهروندان سمنانی در بافت‌های فرسوده شهری

تاریخ پذیرش: 1397/03/20

تاریخ دریافت: 1396/01/29

زینب کرکه آبادی،¹ ملیحه نعمتی²

از صفحه 1 تا 26

چکیده

زمینه و هدف: در اکثر شهرهای ایران بافت کهن و تاریخی وجود دارد که در برنامه‌ریزی شهری مؤثر است. بررسی عوامل مؤثر در بروز رفتارهای وندالیستی شهروندان در بافت فرسوده شهر سمنان از اهداف اصلی پژوهش حاضر می‌باشد.

روش‌شناسی: روش تحقیق در این پژوهش از نوع پیمایشی و ابزار پژوهش پرسشنامه استاندارد بوده است، جامعه آماری شامل افراد بالای 18 سال ساکن در بافت تاریخی شهر سمنان می‌باشد که نمونه‌ای 130 نفره از طریق فرمول کوکران انتخاب شده‌اند و با استفاده از نرم افزار SPSS و تکنیک معادلات ساختاری مورد سنجش قرار گرفت.

یافته‌ها: در بافت فرسوده شهر سمنان با احتمال (اطمینان) 95 درصد از بین کلیه عوامل مؤثر، بین «میزان رفتارهای وندالیسم شهروندان» و «عوامل کالبدی» رابطه معنی‌داری مثبت وجود دارد و وزن رگرسیونی استاندارد شده بین متغیرها برای مدل نظری تحقیق 1/081 است که بالاترین عدد بین عوامل دیگر می‌باشد.

نتیجه‌گیری: تغییرات عملکرد میزان رفتارهای وندالیسمی بیشترین وابستگی را به عوامل کالبدی شامل بافت متروکه شهری، قرارگیری دور از انظار عمومی، عدم پیوند ارتباطی با فضاهای نمایان، فاقد نورگیری مناسب و همسایگی محل‌های تردد و کمترین وابستگی را به عوامل اقتصادی دارد.

واژه‌های کلیدی: وندالیسم، برنامه‌ریزی شهری، بافت فرسوده، شهر سمنان.

1- دانشیار گروه جغرافیا، دانشگاه آزاد اسلامی واحد سمنان Zeynabkarkehadi@yahoo.com

3- دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد سمنان (نویسنده مسئول) nematimalihe@yahoo.com

شهر سالم شهری است که رشد فردی و اجتماعی را در سایه سلامت جسمی و روانی افراد جامعه میسر کند. می‌توان گفت که شهر سالم شهری است که انسان بتواند از لحاظ روانی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، تاریخی و زیست محیطی با طبیعت، اجتماع و محیط ساخته شده خویش رابطه صحیحی داشته باشد. کاهش فساد و بزهکاری‌های اجتماعی از راه توجه به صنعت گردشگری و برنامه‌ریزی اوقات فراغت، کاهش بیکاری، افزایش فعالیت‌های آموزشی و علمی، از رسالت‌های شهر سالم است (صالحی فرد، 1383: 148). گاهاً وجود رفتارهای وندالیستی در بسیاری از کشورهای دنیا از جمله در کشورهای توسعه یافته به عنوان یک معضل شناخته شده مطرح می‌باشد (قاسمی و دیگران، 1388: 46). در اکثر شهرهای ایران بافت کهن و تاریخی وجود دارد، لذا برنامه‌ریزی صحیح و اجرایی برای بهسازی و بازسازی این بافت برای رفاه حال ساکنین آن، نقش مؤثری در ایجاد فرصت برابر جهت برخورداری از محیط زیست مناسب دارد. متأسفانه علیرغم ارزش این بخش از شهر و تلاش مسولان برای برنامه‌ریزی بهینه در این بافت از شهرها، مشاهده می‌گردد نوشتن یادگاری در بناهای تاریخی و اماکن مذهبی، مجسمه‌های نصب شده در میدان، پارک‌ها و اماکن عمومی، سینماها، آسانسورها، پارک‌ها و فضاهای سبز عمومی، صندلی‌های اتوبوس و مترو، کتاب‌های کتابخانه‌ها، تلفن‌های عمومی، صندوق‌های پست که نمونه‌ای از رفتارهای تخریب‌گرانه است در این بافت‌ها بیشتر مشاهده می‌گردد. رفتارهای وندالیسمی در برنامه‌ریزی شهری همواره به عنوان معضل اجتماعی کانون توجه بوده است به گونه‌ای که همواره بررسی عوامل مؤثر در ایجاد و بروز وندالیسم بدلیل خسارات فراوانی که به جامعه وارد می‌کند مورد نظر جامعه‌شناسان، روانشناسان و محقق آن مدیریت و طراحی شهری بوده است.

وجود فضاهای باز عمومی، ابعاد نمادین و همچنین جوانب اصولی و فیزیکی شهری را ادغام نموده که ساکنین از آن بهره ببرند. از آنجایی که لازم است توجه ویژه‌ای به سازماندهی تأسیسات عمومی فضاهای شهری اختصاص یابد، بایستی همه عوامل در ارتباط با برنامه‌ریزی باید در مرحله طراحی فضاهای باز شهری بررسی و ارزیابی گردد. حتی ممکن است با حذف یک یا تعدادی از عوامل که باید در فرآیند برنامه‌ریزی به دقت مورد بررسی قرار گیرد، آسیب قابل توجهی در زمینه اخلاقی و فیزیکی (روحي و

جسمی) شهروندان ایجاد شود. لذا وندالیسم به عنوان مشکلی مطرح است که سبب بروز اختلالاتی در محیط‌های شهری می‌شود (فرل¹ و استولارد²، 1991). بروز وندالیسم ممکن است وابسته به شرایط اجتماعی-اقتصادی افرادی باشد که سطح تحصیلات پایین دارند یا در محل‌هایی رخ دهد که ضعف مدیریت شهری در فضاهای عمومی آنها وجود دارد (فیلیپس³، 1996 و کوهن⁴، 1995). وندالیسم، یکی از راه‌های ابراز نگرانی‌های روان شناختی و اجتماعی فرد است، که نمی‌توان از آن کاملاً جلوگیری کرد (ساندرز⁵، 1995).

از نظر بازتاب‌های اجتماعی و فیزیکی، وندالیسم، باعث خسارات مادی و کاهش کیفیت محیط زیست می‌شود که شهروندان را از نظر اخلاقی تحت تأثیر قرار می‌دهد. چون وندالیسم، ظرفیت مقدار و استفاده از فضاهای عمومی خوب و تعاملات اجتماعی کاهش می‌یابد، در نتیجه نارضایتی کاربران آنها افزایش می‌یابد (یاوز⁶، کولوگلو⁷، 2010).

صاحب‌نظران در بررسی‌های جغرافیایی انواع جرایم و رفتارهای ناهنجار شهری، به تأثیر چند عامل کلیدی قانون، مجرم، قربانی، زمان و مکان جرم توجه می‌کنند و در میان این عوامل، نقش عوامل و شرایط مکانی در پیدایش ناهنجاری‌های رفتاری از حیث لزوم اتخاذ تمهیدات پیشگیری کننده در مدیریت و برنامه‌ریزی‌های محیطی حائز توجه ویژه است (براون⁸، 2000).

در بافت‌های قدیمی و کهن اکثر شهر معمولاً وجود خرابه‌ها و ویرانه‌ها، محلی برای تجمع ارادل و اوباش است که این امر منجر به پایین آمدن امنیت در این قسمت از شهر شده است. در شهر سمنان نیز بر اساس مشاهدات و مصاحبه‌ها صورت گرفته، منطقه بافت تاریخی شهر از نظر امنیت اجتماعی نسبت به سایر مناطق شهر، در پایین‌ترین رتبه قرار دارد. لذا انتظار می‌رود تخریب‌گرایی مبلمان شهری در این منطقه بیشتر باشد که البته عوامل مختلفی در این موضوع دخیل خواهند بود. در این پژوهش ضمن تمرکز

1 - Ferrell
2 - Stollard
3 - Philips
4 - Cohen
5 - Sanders
6 - Yavuz
7 - Kuloğlu
8 - Brown

بر انجام مطالعات میدانی در بافت تاریخی و کهن شهر سمنان، عوامل مؤثر در وندالیسم شهری مورد بررسی قرار گیرد تا بتوان با شناسایی بیشترین عامل مؤثر نسبت به ارائه راهکار مناسب پیشنهاد داد. در بیشتر مطالعات صورت گرفته تمرکز بر این بخش شهر وجود نداشته و دسته بندی عوامل برای برنامه‌ریزی شهری صورت نگرفته است. در نهایت این پژوهش به دنبال پاسخ این سوال است:

کدام یک از عوامل از بین عوامل کالبدی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و آموزشی در بروز رفتار وندالیسم شهروندان در بافت فرسوده شهر سمنان مؤثرتر است؟

بیان مسأله

همه جوامع، با شدت و ضعف متفاوت به نوعی با نمودهای وندالیسم و پیامدهای منفی این آسیب شهری درگیر هستند. زندگی روزمره هر شهروندی در برخورد با نمودهای رفتاری وندالیستی توأم است. وجود چنین تهدیدی برای اموال عمومی در سطح شهر، به چند شکل برای بسیاری از شهروندان محسوس است. وجود نگهبان برای اماکنی مانند زیرگذرها یا هشدارها و تابلوهایی در معابر عمومی در جهت اطلاع‌رسانی به منظور پرهیز از آلوده کردن محیط یا دیوار نویسی (گرافیکتی) و .. و حاکی از آن است که این مناطق، مورد طمع رفتارهای تخریب آمیز افراد وندال قرار دارند. لذا با توجه به اینکه نازیبایی سیمای شهر و نمود یافتن هر چه بیشتر آشفتگی در نظم شهری و کاهش احساس امنیت شهروندان، ابعاد دیگری از عینیت یافتن آثار سوء اقدامات وندالیستی در سطح شهرها هستند. نشاندهنده این مهم است که برنامه‌ریزی برای کاهش این تخریب‌ها یک ضرورت است. در این پژوهش عوامل چندگانه بروز وندالیسم شامل عوامل کالبدی، اجتماعی، فرهنگی و آموزشی و اقتصادی با بررسی میدانی احصاء گردید که براساس پرسشنامه تدوین شده هرکدام از این عوامل مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

تحقیقات بر روی آثار وندالیستی همواره مؤید این مسئله بوده است که رفتارهای اجتماعی یا جانمایی مبلمان شهری در این قضیه نقش داشته‌اند لیکن از نگاه برنامه‌ریزی شهری و ابعاد مختلف این نگرش و کندوکاو دلایل آن تاکنون مدّ نظر محققین داخلی قرار نگرفته است. در این پژوهش با در نظر داشتن مطالعات قبلی از دید و منظر ابعاد مختلف برنامه‌ریزی به این مسأله دیده می‌شود.

مبانی نظری

امروز شهرها محصول و بازتاب جوامعی هستند که آن‌ها را به وجود آورده‌اند. بنابراین در یک جمله می‌توان گفت که شهر به مسئله‌ای اجتماعی تبدیل شده است. هم اکنون مشارکت عموم در تصمیم‌گیری به عنوان مصرف‌کنندگان این تصمیمات امری پذیرفته شده و متداول است. چگونه می‌توان یک شهروند را از دخالت در سرنوشت زندگی خویش محروم ساخت و فقط به عنوان مصرف‌کننده طرح‌ها و برنامه‌های شهری به وی نگاه کرد؟ برنامه‌ریزی و تعیین راهکارهای توسعه شهری دیگر کاملاً از انحصار تشکیلات دولتی و نخبگان فنی و مهندسی خارج شده و حضور خرد جمعی و مشارکت عمومی را ضروری ساخته است (سعیدنیا و مهدیزاده، 1382؛ 32).

برنامه‌ریزی یکی از پنج وظیفه اصلی مدیریت است. برنامه‌ریزی، سازماندهی، مدیریت منابع انسانی، رهبری و کنترل پنج وظیفه مهم مدیریت هستند که وظیفه برنامه‌ریزی منشأ تصمیم‌گیری در مورد چهار وظیفه دیگر است. بنابراین در موضوع مدیریت که ارتباط تنگاتنگی با فعالیت‌های توسعه و برنامه‌ریزی دارد برنامه‌ریزی بر سایر وظایف اولویت داشته و وظیفه اصلی مدیریت محسوب می‌گردد (دانشپور، 1382: 15).

وندالیسم¹ یا خرابکاری یکی از انواع بزهکاری نوجوانان است که ناشی از تغییرات سری اجتماعی، رشد آنومی و تمایلات روزافزون انسان و ناکامی وی در رسیدن به این تمایلات است و همگام با رشد و توسعه شتابزده شهر و درونی شدن فرهنگ شهرنشینی در بین جوامع مختلف بوجود آمده است (افشانی و جواهرچیان، 1395: 3). کلیه رفتارهای بزهکارانه که به منظور تخریب آگاهانه اموال اشیاء و متعلقات عمومی و نیز تخریب آثار هنری و یا دشمنی با علم و صنعت و آثار تمدنی صورت می‌گیرد وندالیسم نامیده می‌شود (محسنی تبریزی، 1379: 196).

کلیه این رفتارهای تخریب‌آمیز برای نهادهای متولّی این اموال و اماکن، که مسئول تهیه و نگهداری و حفظ آن‌ها هستند، خسارت‌های مالی و بازتولید هزینه‌های تعمیر، جایگزینی و نظافت را در پی دارد.

از جمله نهادهای سازمانی که این مسئولیت را در سطح کلان به عهده دارند، شهرداری‌ها هستند و این سازمان، از جانب اقدام‌های وندالیستی متحمل خسارت و صرف هزینه‌های ترمیمی قابل توجهی می‌شود. در واقع بخش زیادی از بودجه‌ای که می‌تواند صرف امور توسعه‌زا، عمرانی و زیبا سازی شهر بشود، همواره به از بین بردن و جبران آثار اقدامات وندالیستی تخصیص داده می‌شود. حال آن که هزینه‌های ایجاد شده عموماً از مالیاتی که از مردم اخذ می‌شود جبران می‌شود و در واقع این مردم هستند که به طور غیر مستقیم متحمل هزینه‌های تعمیر و جایگزینی امکانات عمومی می‌شوند.

از آنجا که وندالیسم ناشی از ابعاد عوامل مختلف برنامه‌ریزی شهری است بایستی به معنای آن توجه داشت. وندالیسم براساس تعریف ژانورن¹ است که آن را « نوعی روحیه‌ای بیمارگونه تعریف می‌کند که به تخریب تأسیسات عمومی نظیر تلفن‌های عمومی، صندلی اتوبوس‌های شهری، مترو و ترن‌های مسافربری و باجه‌های پست و تلگراف و نظایر آن تمایل دارد» (محسنی تبریزی، 1383: 22). موزر² وندالیسم را عمل آگاهانه و ارادی به قصد صدمه زدن یا تخریب کردن چیزی که متعلق به شخص دیگری باشد، تعریف می‌کند. از نظر گلدشتین و همکارانش³ (1998) وندالیسم، تخریب آزادانه و اداری محیط، بدون کسب نفع شخصی است که نتایج این اعمال هم به وسیله عاملان آن و هم به وسیله قربانیان، با توجه به هنجارهای حاکم بر آن موقعیت، خسارت یا زیان تلقی می‌شود (قنبری و همکاران، 1395: 571).

گفته می‌شود ریشه این واژه، از عنوان قوم «وندال» گرفته شده است. این قوم در قرن پنجم میلادی از ژرمن‌هایی بودند که در آفریقا شکل گرفتند. آنها در اواسط همان قرن به سرزمین ایتالیا یورش بردند و موجب سرنوشتی و فروپاشی امپراطوری بزرگ روم غربی شدند. در کتاب‌های تاریخی آمده است که سرکوب و چپاول پایتخت امپراطوری روم توسط «وندال‌های» ژرمن دو هفته به دارازا کشید. آنها ضمن چپاول شهر، تمامی فضاهای شهری را ویران و تندیس‌های با ارزش را خورد کردند، کتاب‌ها را سوزاندند و ساختمان‌ها را به آتش کشیدند. «وندال‌ها» به هر سرزمین و شهر دیگری نیز که یورش

1 - Zhanvern

2 - Mozer

3 - Goldistin

می‌بردند، اموال ساکنانش را به چپاول می‌بردند و اشیاء و آثار غیرقابل حمل را نابود می‌کردند (فتحی، 1396: 247).

با توجه به اهمیت موضوع وندالیسم، همچنین پیامدها و اثراتی که بر روی منظر و فضای شهری گذاشته، تحقیقات و مطالعات از سوی محققین و دانشمندان مختلف در این زمینه نیز رو به گسترش می‌باشد. کلارک وندالیسم را تخریب آگاهانه، ارادی و خود خواسته اموال، تاسیسات و متعلقات عمومی می‌داند. همچنین اغلب تعاریف ارائه شده در مباحث انحرافات و آسیب‌های اجتماعی، عمومی نام برده‌اند (کلارک¹، 1991).

پیشینه پژوهش

بعد از جنگ جهانی دوم، موضوع بازسازی و احیای مرکز شهرهای تاریخی که در اثر جنگ آسیب دیده بود، مطرح شد و مورد بحث قرار گرفت. نخستین سمینار بین‌المللی که آشکارا به مرمت و حفاظت بافت‌های شهری توجه کرد، کنگره (گوبیو) در سال 1960 بود. در این کنگره اهمیت وضعیت اجتماعی شهرها مورد توجه قرار گرفت. چهار سال بعد در کنگره بین‌المللی ونیز هم موضوع مرمت و بهسازی بافت‌های شهری مورد تأکید قرار گرفت. کوین لینچ و جین جیکوبز از جمله اندیشمندان دیگری هستند که در زمینه بهسازی و نوسازی شهری در قرن بیستم براساس شهرسازی انسانگرا اظهار نظر کرده‌اند. به اعتقاد آنان باید در جریان بهسازی و نوسازی شهری، برنامه‌ریزی با مشارکت مردم و مشاوره با متخصصان و هماهنگی مسئولان و مردم شهر صورت گیرد. همچنین جیکوبز (1961) با بیان اصطلاح «بافت‌های مسأله دار مزمن» به اصل روابط انسانی همسایگی و موضوع خود ترمیمی و مشارکت مردم در امر بهسازی و بازآفرینی تأکید داشت.

مییر² و کلینارد³ وندالیسم را به عنوان نوعی تخریب ارادی اموال به صورت تکرار شونده، مستمر و با انگیزه‌های خاص تعریف می‌کنند. ژانورن وندالیسم را واکنشی در مقابل برخی از صور فشارها، تحمیلات، ناملایمات، اجحاف و شکست‌ها که مبین تمایل به تخریب آگاهانه، ارادی و خود خواسته اموال، تاسیسات و متعلقات عمومی است، تعریف

1 - Clarke

1-Meier

3 -Clinard

می‌کند. ژانورن وندالیسم را نوعی روحیه بیمارگونه تعریف می‌کند که به تخریب تاسیسات عمومی نظیر تلفن‌های عمومی، صندلی اتوبوس‌های شهری، مترو و ترن‌های مسافربری و بانه‌های پست و تلگراف و نظایر آن تمایل دارد. پایین بودن سطح تحصیلات، مصاحبت با دوستان وندال و از خودبیگانگی نیز از دیگر عوامل زمینه‌ساز این نوع رفتار است. میزان درآمد خانوار، شرایط نامطلوب محیط خانه، اختلافات خانوادگی زیاد، وضعیت نامطلوب تحصیلی و احساس تبعیض در مدارس، محیط‌های اجتماعی و خانوادگی از مهم‌ترین عوامل زمینه‌ساز بروز رفتارهای وندالیستی است (ژانورن، 1367: 140).

برخی متفکران اجتماعی بر این نظر هستند که انگیزه و علل رفتار خرابکارانه از نوع وندالیسم را باید در چارچوب رفتار جمعی مطالعه کرد، رفتاری احساسی و هیجانی که از طریق تقلید سرایت می‌کند. کوهن¹ بر این باور است که خرابکاری معمولاً به وسیله پسران، جوانان وابسته به قشرهای فرودست با هدف کسب مقام و منزلت گروهی انجام می‌شود، زیرا آن‌ها قادر نیستند بر اساس استانداردهای مدرسه با دانش‌آموزان طبقه متوسط رقابت کنند.

در پژوهشی با عنوان «جنایت و وندالیسم در خوابگاه‌های دانشگاهی: تأییدی بر نظریه تأثیر محیط» به این نتیجه رسیده است که محیط در گرایش افراد به وندالیسم تأثیر دارد (آنه سولان دولین²، 1987).

منانی و لوبووا در سال 2004 افزایش شهرنشینی، نبود امنیت و تغییر شرایط اجتماعی و فیزیکی را در تخریب مبلمان شهری مؤثر دانست. جب در سال 2009 در پژوهشی، پیوندهای ضعیف اجتماعی را مهم‌ترین عامل وندالیسم نامید. بر اثر مطالعات انجام شده در سال 2011 «فاکتور مکان» به عنوان یک عامل مهم در موارد خرابکاری در اماکن عمومی شناخته شده است. زیرا مبلمان‌هایی که در معرض دید بصری ارائه شده، تحت فشار کمتری از خرابکاری‌ها نسبت به بقیه قرار دارد، یعنی مکان و کنترل بصری از جمله تعیین‌کننده‌های مهم کیفیت فضا در برنامه‌ریزی مناطق عمومی است (یاوز³، کولوگلو⁴، 2011).

1 -Cohen

2-Devlin, Ann Sloan

3 - Yavuz

4 - Kuloglu

درايران نیز پژوهش‌های در سال‌های اخیر درباره وندالیسم انجام شده که به تعدادی از آنها اشاره می‌گردد:

قائمی‌فر (1386) در پژوهشی با عنوان « بررسی برخی عوامل مؤثر بر وندالیسم با تأکید بر جامعه شهری جهرم » به این نتیجه رسیده است که متغیرهای احساس از خودبیگانگی، احساس محرومیت نسبی، موفقیت تحصیلی، پایگاه اجتماعی و اقتصادی و جنس رابطه معناداری با وندالیسم دارند. در پژوهشی دیگر در سال 1392 عواملی مانند تفریح، خوش‌گذرانی و لذت‌گرایی کوتاه مدت در گروه‌های بزهکار از دیگر انگیزه‌های گرایش جوانان به رفتار خرابکارانه است (احمدی و همکاران، 1392: 50).

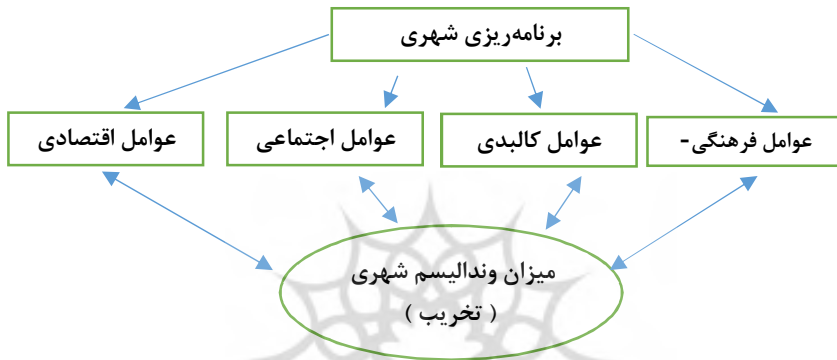
در سال 1393 نیز در پژوهشی مشخص شد متغیرهایی مانند جنسیت، پایگاه اجتماعی و اقتصادی، موفقیت تحصیلی، محرومیت نسبی، بی‌هنجاری، احساس تنفر از خویشتن، احساس انزوای اجتماعی، احساس بی‌قدرتی و از خودبیگانگی، رابطه معناداری با گرایش به رفتار وندالیستی دارند. نتیجه‌گیری اساسی پژوهش مذکور نشان داد که بین رفتار ناهنجار جوانان و عوامل اجتماعی ارتباط وجود دارد (راسخ، 1393).

تحلیل جامعه‌شناختی یکی از محققان نیز نشان داد بیشتر افراد وندال در مناطق پایین شهر زندگی می‌کنند. همچنین، نتایج حاکی از آن است که از نظر میزان، تعلق شهروندی، نابسامانی خانوادگی و رضایت از خدمات شهری در بین شهروندان وندال و غیروندال تفاوت معناداری وجود دارد (بخارایی، 1394). در سال 1395 نیز با توجه به بررسی‌های وندالیسم شهر ری به تفکیک محدوده‌های مختلف سازمان فضایی عمده دلایل وجود وندالیسم در فضاهای شهری موجود در منطقه 20 تهران را عدم نظارت اجتماعی بر برخی فضاهای متروکه و رها شده و حس تعلق به مکان در مناطق مهاجرنشین و صنعتی؛ دانسته‌اند (صمیمی و همکاران، 1395: 31-56). در پژوهشی در سال 1395 به بررسی نقش بیگانگی اجتماعی در وندالیسم در بین دانش‌آموزان دوره اول و دوم متوسطه یزد پرداخته شد و مشخص گردید با افزایش میزان بیگانگی اجتماعی، میزان وندالیسم نیز افزایش می‌یابد. (افشانی و جواهرچیان، 1395: 1-24). بندرآباد و همکارانش نیز در سال 1396 در پژوهشی با عنوان «نقش عوامل محیطی مؤثر بر تخریب‌گرایی (وندالیسم) در کیفیت عرصه‌های عمومی شهر همدان» نشان داد،

نبود نظارت عمومی، کمبود روشنایی، دو عامل مؤثر بر بروز تخریب‌گرایی هستند (بندرآباد و اسماعیلی، 1396: 198).

مدل مفهومی

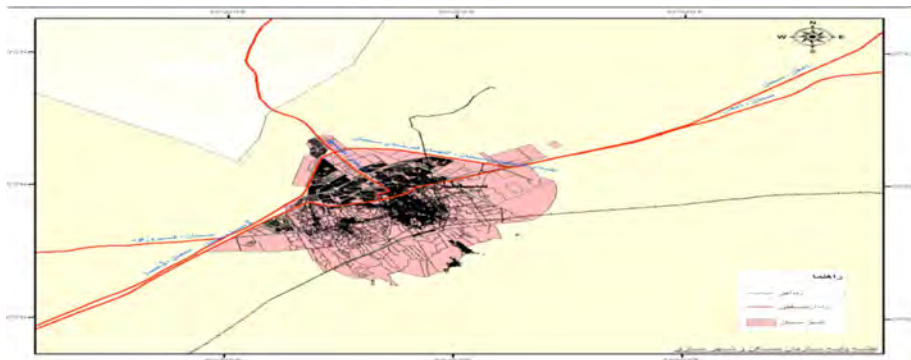
با توجه به اینکه ویژگی اصلی رفتار وندالیسمی به پیامد یک کنش و رفتار مربوط است و تنها از روی تخریب یا ویران کردن یک شیء می‌توان رفتار وندالیسمی را بازشناسی کرد (دغاقله و کلهر، 1389: 92).

نمودار شماره 1- مدل مفهومی پژوهش

روش‌شناسی پژوهش

روش تحقیق توصیفی تحلیلی و به لحاظ هدف نهایی، از نوع کاربردی است. برای بررسی آثار و تغییرات و تحولات از روش اسنادی استفاده شده است. شهر سمنان از سمت شمال به شهرهای مهدیشهر و شهمیرزاد، از سمت غرب به شهر سرخه و از شرق نیز با شهر دامغان در ارتباط می‌باشد و فاصله آن تا شهر تهران 216 کیلومتر می‌باشد (سالنامه آماری استان سمنان، 1393). مساحت شهر سمنان بر اساس محدوده و حریم شهر 2446 هکتار می‌باشد (مهندسان مشاور آرمانشهر، 1395).

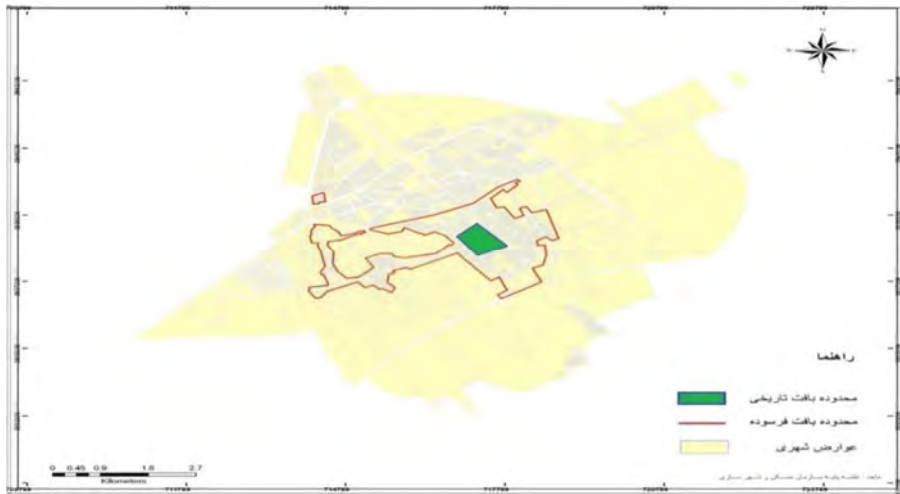

نقشه شماره 1 - موقع جغرافیایی شهر سمنان

ماخذ: طرح جامع شهر سمنان، 1395

محدوده مصوب شهر سمنان دارای مساحتی معادل 2445 هکتار می باشد که از این رقم، 1902 هکتار معادل 77/7 درصد به اراضی شهری و 543 هکتار معادل 22 درصد به اراضی غیر شهری تعلق دارد. شهر سمنان دارای دو منطقه مصوب می باشد: منطقه (1) مشتمل بر بافت قدیم شهر و منطقه (2) شامل نواحی تازه تشکیل یافته شهر. منطقه یک شامل بافت فرسوده و بافت تاریخی و قدیم شهر: در این بخش قدیمی علیرغم فرسودگی شدید هنوز در برخی قسمت‌ها ارزش بصری خود را حفظ کرده اما از نظر سکونت و آمد و شد مبتلا به مسائل زیادی است. گذرهای تنگ، اراضی بایر و مخروبه از جمله معضلات شهری بافت قدیم می باشد که این عوامل باعث ازدیاد بزهکاری و افزایش وندالیسم شهری در این منطقه گردیده است (آرمانشهر، 1395).

محدوده‌ای که در طرح‌های فرادست موجود از جمله طرح جامع و طرح تفصیلی و همچنین طرح بهسازی بافت تاریخی سمنان به عنوان بافت تاریخی شهر معین گردیده، منطقه‌ای است به وسعت تقریبی 46 هکتار در جنوب شهر سمنان واقع شده است.

نقشه شماره 2- بافت تاریخی شهر سمنان

ماخذ: طرح جامع شهر سمنان، 1395

با استفاده از تجربیات مطالعات انجام گرفته در جهان و ایران و در نظر داشتن ویژگی‌های اجتماعی، اقتصادی، پیشینه تاریخی و کالبدی شهر سمنان و مشاهدات میدانی، دسته‌بندی انواع وندالیسم شهری موجود در تاسیسات عمومی و مبلمان شهری بافت تاریخی شهر سمنان به 4 دسته صورت گرفته است.

عوامل مهم در بروز وندالیسم شهری عبارتند از:

عوامل فرهنگی و آموزشی:

سطح تحصیلات و سن پایین استفاده‌کنندگان از امکانات عمومی، سطح فرهنگ افراد، حس تعلق به مکان افراد

عوامل کالبدی:

بافت متروکه شهری، قرارگیری دور از انظار عمومی، عدم پیوند ارتباطی با فضاهای نمایان، فاقد نورگیری مناسب، همسایگی با محل‌های پرتردد (مدرسه، بیمارستان، مسجد و سرویس‌های بهداشتی عمومی)

عوامل اجتماعی:

سطح طبقاتی اجتماعی افراد ساکن در منطقه، خدمات رفاه اجتماعی، تردد افراد پیاده، رفتارهای دانش آموزان

عوامل اقتصادی:

کمبود درآمد قشر ساکن، نرخ بیکاری جوانان، کسب درآمد از دزدیدن وسایل عمومی.

سپس براساس دسته‌بندی مذکور، مبتنی بر مطالعات میدانی مشاهده مستقیم و تکمیل پرسش نامه صورت گرفت. پرسش نامه پژوهش حاضر شامل اطلاعات زیر است:

1. پرسش‌های مربوط به اطلاعات عوامل فرهنگی و آموزشی
2. پرسش‌های مربوط به عوامل اجتماعی
3. پرسش‌های مربوط به عوامل کالبدی
4. پرسش‌های مربوط به عوامل اقتصادی

پرسشنامه تهیه شده با مراجعه به افراد متخصص تعیین اعتبار گردید و با محاسبه ضریب آلفای کرونباخ، پایایی آن مورد محاسبه قرار گرفت. برای رد یا اثبات هر فرضیه پژوهش از روش آمار استنباطی به روش ضریب همبستگی پیرسون و آزمون معادلات ساختاری استفاده گردیده است. تجزیه و تحلیل اطلاعات بوسیله نرم‌افزار آماری SPSS و حل معادلات ساختاری توسط نرم افزار AMOS بوده است.

یافته‌های پژوهش

یافته‌های توصیفی:

در این پژوهش برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از روش آمار توصیفی و استنباطی استفاده گردیده است. ابتدا در روش آمار توصیفی برای هر یک از مشخصات پاسخگویان پژوهش جدولی حاوی فراوانی و درصد مشخصات پاسخگویان تنظیم گردیده، سپس آمارهای توصیفی مانند میانگین، میانه، نما (مد) و انحراف معیار هر یک از مشخصات پاسخگویان محاسبه گردیده است. سپس نمودار ستونی مربوط به درصد فراوانی هر یک از مشخصات پاسخگویان محاسبه گردیده است. در این پژوهش با استفاده از آزمون

کوکران پرسشنامه تنظیم شده بین افراد بالای 18 سال بافت تاریخی شهر سمنان توزیع و پس از جمع‌آوری توسط کارشناسان آمارگیری مجرب، با استفاده از نرم افزار SPSS مورد سنجش و ارزیابی قرار می‌گیرد.

روش انتخاب نمونه‌های آماری در این پژوهش، با توجه به موضوع و ماهیت آن روش نمونه‌گیری طبقاتی (در هر طبقه بصورت نمونه‌گیری تصادفی ساده) با تخصیص متناسب می‌باشد که تعداد نمونه‌ها بالغ بر 130 نفر بوده و بصورت تصادفی انتخاب و به آنها مراجعه می‌گردد. تعداد 150 پرسشنامه بین نمونه آماری (افراد ساکن در بافت تاریخی شهر سمنان) توزیع گردید که 125 پرسشنامه تکمیل و اعاده گردید. لذا نرخ بازگشت پرسشنامه 96 درصد بوده که درصد قابل قبول می‌باشد.

به منظور تعیین روایی پرسشنامه در اولویت پیش آزمون انجام گرفته و در تهیه پرسشنامه از نظرات کارشناسان و خبرگان ذی‌ربط بهره‌گیری شده است. همچنین پس از اعمال نظرات صاحب‌نظران، جهت بررسی روایی پژوهش از ضریب رتبه‌ای اسپیرمن استفاده شده است.

جدول شماره 1- ضریب همبستگی محاسبه شده رتبه‌ای اسپیرمن دو نفر کارشناس خبره

کارشناس خبره دوم	کارشناس خبره اول	کارشناس
0/773+	1	کارشناس خبره اول
1	0/773+	کارشناس خبره دوم

در این پژوهش این میزان در پرسشنامه برابر 0/773 بدست آمده است که قابل قبول می‌باشد.

به منظور تعیین اعتبار پرسشنامه تحقیق از ضریب آلفای کرونباخ (α) با استفاده از نرم‌افزار SPSS و انجام محاسبات لازم، ضریب آلفای پرسشنامه کل، پرسشنامه برابر 0/808 بدست آمده است که نشان‌دهنده اعتبار مطلوب و قابل قبول می‌باشد.

تجزیه و تحلیل توصیفی داده‌ها نشان می‌دهد که وضعیت جنسی، میزان تحصیلات، میزان سن، میزان سابقه کار پاسخگویان مورد بررسی متفاوت بوده است. اطلاعات نشان می‌دهد که 88/1 درصد افراد پاسخگو مرد و بقیه زن و همچنین 7/5 درصد زیردیپلم،

40/3 درصد دیپلم، 20/1 درصد فوق دیپلم، 28/4 درصد لیسانس و 3/7 درصد فوق لیسانس بوده‌اند و بالاخره میانگین سن 35 سال بوده است.

یافته‌های استنباطی:

آزمون کولموگروف-اسمیرنف¹ که به افتخار دو آماردان روسی به نام‌های ان. کولموگروف و اسمیرنف به این نام خوانده می‌شود، روش ناپارمتری ساده‌ای برای تعیین همگونی اطلاعات تجربی با توزیع‌های آماری منخب است. بنابراین آزمون کولموگروف-اسمیرنف که به اختصار K-S نشان می‌دهند، روشی دیگر علاوه بر کای مربع برای نرمال بودن یک توزیع فراوانی نظری برای اطلاعات تجربی است. آزمون کولموگروف-اسمیرنف برای ارزیابی همقواری متغیرهای رتبه‌ای در دو نمونه (مستقل و یا غیر مستقل) و یا همقواری توزیع یک نمونه با توزیعی که برای جامعه فرض شده‌است، به کار می‌رود. چنانچه احتمال تمامی متغیرها بالای 0/05 می‌باشد نرمال باشد به ادامه کار اقدام می‌شود.

جدول شماره 2- محاسبه آزمون کولموگروف-اسمیرنف

برنامه‌ریزی شهری	میزان وندالیسم شهری	عوامل اقتصادی	عوامل کالبدی	عوامل اجتماعی	عوامل فرهنگی و آموزشی	تعداد
125	125	125	125	125	125	میانگین
3/3606	3/2803	3/3067	3/2698	3/2716	3/52005	انحراف معیار
0/3918	0/5922	0/6222	0/5576	0/8626	3/6828	مقدار آزمون
1/35	1/65	1/67	1/32	1/25	2/151	سطح معنی‌داری
0/124	0/125	0/226	0/445	0/335	0/225	

آزمون تی تست:

برای انجام این آزمون فرض، ابتدا آماره ی t را محاسبه می‌کنیم، سپس با استفاده از مقدار t حاصل شده، برای تصمیم در مورد پذیرش یا رد فرض صفر با استفاده از شکل زیر تصمیم می‌گیریم: نتایج حاصل از آزمون فرضیات پژوهش حاضر در قالب ضرایب مسیر همراه با سطح معناداری و آماره آزمون نشان داده شده است. از آنجا که در این پژوهش سطح اطمینان 95 درصد در نظر گرفته شده است لذا، برای آزمون فرضیات اگر

1-Kolmogorov-Smirnov test

معناداری کمتر از 5 درصد باشد مسیر و ضریب مسیر مورد نظر معنادار بوده و فرضیه مربوطه تأیید می‌گردد در غیر اینصورت فرضیه رد می‌شود.

جدول شماره 3- نتایج آزمون تی تست

شرح	مقدار t	درجه آزادی	سطح معنی داری	میانگین اختلاف	حد پایین	حد بالا
عوامل فرهنگی و آموزشی	12/645	124	0/000	0/4803	0/4051	0/5555
عوامل اجتماعی	8/166	124	0/000	0/255	0/1856	0/3034
عوامل کالبدی	27/024	124	0/000	0/662	0/614	0/7111
عوامل اقتصادی	2/462	124	0/015	0/1017	0/02	0/1836
میزان وندالیسم شهری	4/894	124	0/000	0/1793	0/1068	0/2519
برنامه ریزی شهری	12/157	124	0/000	0/475	0/3976	0/5523

در این پژوهش از تکنیک مدل معادلات ساختاری¹ (SEM) به منظور سنجش رابطه علی که در فرضیات بیان شده، استفاده شده است، مدل سازی معادله ساختاری، انواع متنوعی از مدل‌ها را با هدف اساساً مشابه برای به تصویر کشیدن روابط میان متغیرهای مشاهده شده به کار می‌برد. این هدف فراهم کردن آزمون کمی برای یک مدل نظری مفروض شده به وسیله محقق است. این مدل‌ها فرض می‌کنند که چگونه مجموعه‌ای از متغیرها، سازه‌ها را تعریف کرده و چگونه این سازه‌ها با یکدیگر مرتبط‌اند. علاوه بر این با این تکنیک می‌توان میزان ارتباط بین عوامل را از طریق کشف روابط بین متغیرهای مکنون یا پنهان با متغیرهای مشاهده شده یا پرسش‌های تحقیق مورد ارزیابی قرار داد.

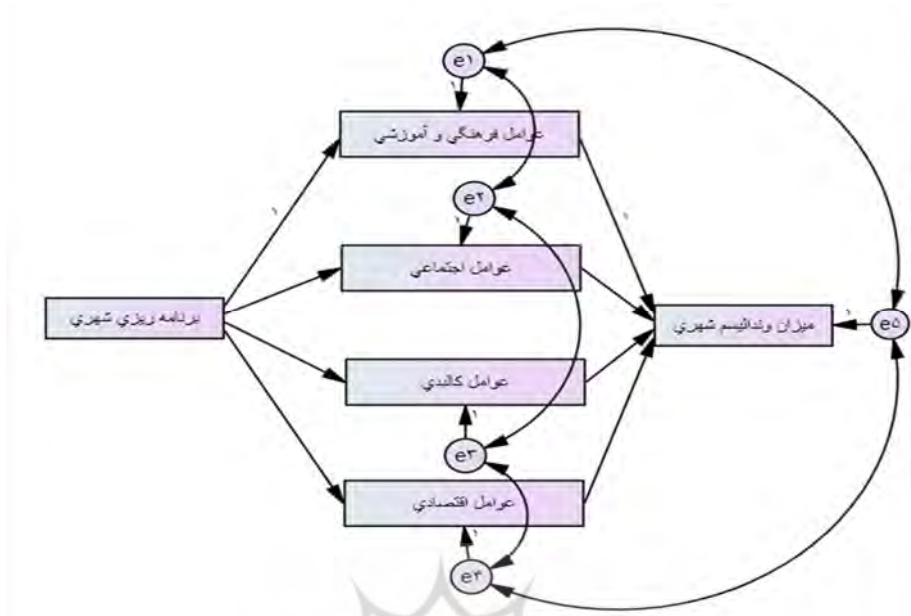
قبل از بررسی نهایی فرضیات پژوهش به جهت عدم تخطی از پذیره‌های مورد نیاز در تحلیل معادلات ساختاری ابتدا باید مؤلفه‌های داخلی هر یک از متغیرها چون به منظور اندازه‌گیری یک متغیر واحد طراحی شده‌اند با هم همبستگی منطقی داشته باشند. برای این منظور از همبستگی پیرسون در جدول شماره 4 استفاده شده است.

جدول شماره 4-محاسبه ضریب همبستگی پیرسون

برنامه‌ریزی شهری	میزان وندالیسم شهری	عوامل اقتصادی	عوامل کالبدی	عوامل اجتماعی	عوامل فرهنگی و آموزشی	
0/991	0/937	0/943	0,895	0/838	1	عوامل فرهنگی - آموزشی
0/842	0/935	0/895	0/856	1	0,838	عوامل اجتماعی
0/900	0/925	0/926	1	0/856	0/895	عوامل کالبدی
0/942	0/960	1	0/926	0/895	0/943	عوامل اقتصادی
0/939	1	960	0/925	0/935	0/937	میزان وندالیسم شهری
1	0/939	0/942	0/90	0/842	0/991	برنامه‌ریزی شهری

تحقیق و محاسبات خروجی نرم‌افزار نشان داد ضریب همبستگی پیرسون بین متغیرها، سطح معناداری همبستگی هر کدام از آنها با سایر متغیرها و تعداد اطلاعات را نشان می‌دهد. (جدول شماره 4)

پس از اطمینان از وجود همبستگی بین متغیرهای پژوهش جهت بررسی رابطه علی مطرح شده در فرضیات تحقیق، مدل‌سازی معادلات ساختاری در نرم افزار AMOS بکار گرفته می‌شود. برای بررسی مدل نظری تحقیق که بیان می‌دارد فرضیات با هم ارتباط دارند. در نمودار شماره 2، ساختار مدل به صورت یک قرارداد در روش‌های معادلات ساختاری متغیرهای مشاهده‌گر را با مستطیل و متغیرهای مکنون را با دایره یا بیضی نشان داده شده است. نتیجه بررسی روابط با مدل‌سازی معادلات ساختاری در شکل زیر به تفکیک ضرایب استاندارد و ضرایب معناداری روابط ارائه شده است. در این مدل بین متغیرهای موجود در مدل براساس پیشنهادات اصلاحی نرم افزار AMOS در قسمت شاخص‌های اصلاحی اعمال می‌گردد. لذا مدل نهایی به صورت ذیل استخراج می‌گردد.

نمودار شماره 2- مدلسازی معادلات ساختاری

در نخستین گام به منظور بررسی روایی مدل نظری از تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد. در رویکرد تأییدی، محقق مدل نظری خاصی را مفروض می‌دارد، داده‌ها را گردآوری می‌کند و سپس برازش داده‌ها را با مدل آزمون می‌کند. در این حالت شاخص‌های مختلفی برای ارزشیابی برازندگی مدل وجود دارد که در حالت کلی به آن‌ها شاخص‌های برازندگی مدل می‌گویند، این شاخص‌ها دائماً در حال توسعه و پیشرفت می‌باشند. در این مدل ما به دنبال ارائه مدلی برای تأثیر برنامه‌ریزی شهری بر روی میزان وندالیسم شهری، جهت بررسی مدل مقدار آماده کای دو 63,121 با درجه آزادی 4 می‌باشد که پس از آن نتایج برداش مدل اصلاح شده در جدول شماره 5 مورد بررسی قرار می‌گیرد.

نتایج تحلیل و مقادیر شاخص‌های برازش، نشان از برازش نسبتاً خوب و معنی‌دار بودن مدل است. این بدان معنی است که داده‌های نمونه مورد مطالعه مدل اصلاح شده را تأیید می‌کنند. این بدان معنی است که فرض اینکه متغیر برنامه‌ریزی شهری با رفتار وندالیسم شهروندان دارای ارتباط است، پذیرفته می‌شود. در این مدل مقدار همبستگی بین ابعاد نیز در سطح 1٪ معنی‌دار است.

جدول شماره 5- نتایج برازش مدل اصلاح شده

تفسیر	مقدار بدست آمده	مقدار قابل قبول
قابل قبول	بزرگتر از 5 درصد	0/082
وضعیت قابل قبول مدل	مقادیر بین 1 تا 5	2/365
وضعیت قابل قبول مدل	0 (عدم برازش) تا 1 (برازش کامل)	0/981
وضعیت قابل قبول مدل	0 (عدم برازش) تا 1	0/895
وضعیت قابل قبول مدل	0 (عدم برازش) تا 1	0/999
خطای معقول تقریب	$< 0,05$	0/037

بعد از اطمینان یافتن از صحت مدل اندازه‌گیری گام بعدی در تحلیل بدست آوردن تخمین ضرایب استاندارد (ضرایب مسیر) و عدد معناداری اثر هر کدام از ضرایب رگرسیون در مدل می‌باشد. در جدول ذیل مقادیر بارهای عاملی استاندارد شده برای هر متغیر را نشان می‌دهد.

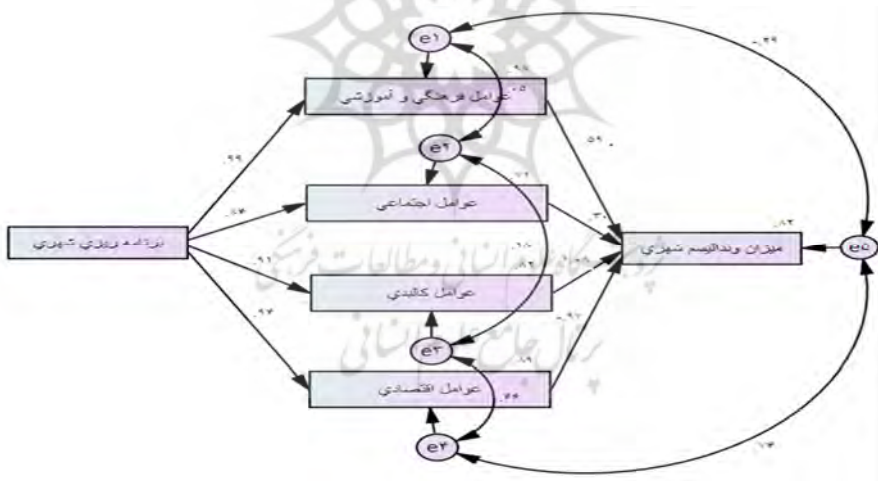
جدول شماره 6- وزن رگرسیونی استاندارد شده بین متغیرها برای مدل نظری تحقیق

عنوان شاخص	شکل رابطه	عنوان شاخص	برآورد
برنامه‌ریزی شهری	<---	عوامل اجتماعی	0/844
برنامه‌ریزی شهری	<---	عوامل کالبدی	0/907
برنامه‌ریزی شهری	<---	عوامل اقتصادی	0/942
برنامه‌ریزی شهری	<---	عوامل فرهنگی و آموزشی	0/991
عوامل اجتماعی	<---	میزان وندالیسم شهری	0/299
عوامل فرهنگی و آموزشی	<---	میزان وندالیسم شهری	0/592
عوامل اقتصادی	<---	میزان وندالیسم شهری	-0/966
عوامل کالبدی	<---	میزان وندالیسم شهری	1/081

نتایج نشان می‌دهد که تمامی شاخص‌ها در سطح 0/01 درصد (جدول شماره 4) با هم رابطه دارند که البته این نتایج توسط نتایج همبستگی نیز تایید می‌شود. بدین معنا که برآوردهای وزن استاندارد رگرسیونی به روش حداکثر درست‌نمایی بین شاخص‌های متغیرها با احتمال 99 درصد اطمینان برآورد شده است. با توجه به بارهای عاملی می‌توان گفت سهم کدام متغیر در اندازه‌گیری سازه مربوطه بیشتر است و سهم کدام متغیر کمتر. به بیان دیگر شاخصی که بارعاملی بزرگتری داشته باشد سهم بیشتری در اندازه‌گیری سازه مربوطه دارد و شاخصی که بار عاملی کمتری داشته باشد، سهم کمتری را دارد. نتایج بدست آمده نشان می‌دهد که به نظر پاسخگویان برنامه‌ریزی

شهری به ترتیب بر متغیرهای عوامل فرهنگی و آموزشی، عوامل اقتصادی، عوامل کالبدی رابطه مستقیم و به ترتیب متغیرهای عوامل فرهنگی و آموزشی، عوامل کالبدی، عوامل اجتماعی، عوامل اقتصادی بر روی متغیر میزان وندالیسم شهری بیشترین تأثیر را داشته‌اند.

همچنین نتایج بدست آمده از جدول شماره 4 بر مبنای مقایسه ضریب پیرسون نشان می‌دهد که دریافت فرسوده شهر سمنان با احتمال (اطمینان) 95 درصد بین «میزان رفتارهای وندالیسم شهروندان» و «عوامل کالبدی» رابطه معنی‌داری مثبت به میزان 0/925 وجود دارد و جدول شماره 6 نشان داد وزن رگرسیونی استاندارد شده بین متغیرها برای مدل نظری پژوهش 1/081 است که بالاترین عدد بین عوامل می‌باشد. بدین معنا که، به نظر پاسخگویان برنامه‌ریزی شهری به ترتیب بر متغیرهای عوامل فرهنگی و آموزشی، عوامل اقتصادی، عوامل کالبدی رابطه مستقیم و به ترتیب متغیرهای عوامل کالبدی، عوامل فرهنگی و آموزشی، عوامل اجتماعی، عوامل اقتصادی بر روی متغیر میزان وندالیسم شهری بیشترین تأثیر را داشته‌اند.

نمودار شماره 3- وزن شاخص‌های استاندارد به صورت دیاگرام

بحث و نتیجه گیری

در این پژوهش عوامل مؤثر در ایجاد رفتارهای وندالیستی شهروندان سمنانی در بافت‌های فرسوده شهری در 4 دسته عوامل کالبدی، عوامل فرهنگی و آموزشی، عوامل اجتماعی، عوامل اقتصادی مورد بررسی قرار گرفت. با توجه به این‌که شرایط اجتماعی حاکم بر کشور ایران از لحاظ فرهنگی و عقیدتی قابل مقایسه با کشورهای دیگر نیست، از پژوهش‌های خارجی صرفاً برای فرضیه‌سازی در پژوهش استفاده گردید. لیکن نتایج حاصله با پژوهش‌های انجام شده در خصوص عوامل بروز وندالیسم در ایران در شهرها و مناطق مختلف مقایسه می‌شود. از آنجا که پژوهشی تاکنون در محدوده بافت‌های فرسوده شهری صورت نگرفته و بیشتر بصورت تک بُعدی و آن هم در کل شهرهای مورد مطالعه مورد بررسی قرار گرفته در بحث حاضر به کلیات پرداخته می‌گردد. تأثیر عوامل اجتماعی و پایگاه اقتصادی به عنوان یکی از عوامل تاثیرگذار در بروز وندالیسم، همسو با نتایج تحقیق قائمی‌فر (1386) در جامعه شهری جهرم و پژوهش احمدی و همکاران (1392) بوده است.

عوامل اجتماعی مورد بررسی در این تحقیق به میزان 0/299 در بروز وندالیسم شهری نقش داشته که این نتیجه همسو با نتایج پژوهش راسخ و همکاران (1393) است که نشان داد بین رفتار ناهنجار جوانان و عوامل اجتماعی ارتباط وجود دارد.

تحلیل جامعه‌شناختی یکی از محققان (بخارایی، 1394) مبنی بر تفاوت معناداری از نظر میزان، تعلق شهروندی، نابسامانی خانوادگی و رضایت از خدمات شهری در بین شهروندان وندال و غیروندال همسو با نتایج پژوهش حاضر از دیدگاه اجتماعی است. عوامل فرهنگی و آموزشی با وزن رگرسیونی استاندارد شده بین متغیرها برای مدل نظری پژوهش 0/592 بر وندالیسم شهر سمنان تأثیر دارد که نسبت به سایر عوامل در رده پایین‌تری قرار دارد و این نتیجه با نتایج پژوهش صمیمی و همکاران (1395) بوده که عمده دلایل وجود وندالیسم در فضاهای شهری موجود در منطقه 20 تهران را عدم نظارت اجتماعی بر برخی فضاهای متروکه و رها شده و حس تعلق به مکان در مناطق مهاجرنشین و صنعتی؛ دانسته است هم‌خوانی زیادی ندارد. نقش بیگانگی اجتماعی در وندالیسم در پژوهش حاضر از وزن کمی برخوردار است که با پژوهش افشانی و جواهر

چیان در سال 1395 که نشان داده بود با افزایش میزان بیگانگی اجتماعی، میزان وندالیسم نیز افزایش می‌یابد، همسو نبوده است.

لیکن با توجه به بیشترین تأثیر عوامل کالبدی در وندالیسم در پژوهش انجام شده، با نتایج پژوهش بندرآباد و همکارانش (1396) در شهر همدان که نبود نظارت عمومی، کمبود روشنایی، دو عامل مؤثر بر بروز تخریب‌گرایی هستند، همسو بوده است. با توجه به بررسی چند بُعدی عوامل مؤثر در بروز وندالیسم در بافت فرسوده شهر سمنان، نتایج پژوهش نشان داد از میان عوامل، «عوامل کالبدی» شامل بافت متروکه شهری، قرارگیری دور از انظار عمومی، عدم پیوند ارتباطی با فضاهای نمایان، فاقد نورگیری مناسب و همسایگی محل‌های تردد افزایش یابد، سبب افزایش «میزان رفتارهای وندالیسمی» می‌گردد و برعکس. به عبارت دیگر تغییرات عملکرد میزان رفتارهای وندالیسمی بیشترین وابستگی را به عوامل کالبدی و کمترین وابستگی را به عوامل اقتصادی (کمبود درآمد قشر ساکن، نرخ بیکاری جوانان، کسب درآمد از دزدیدن وسایل عمومی) دارد.

پیشنهادها

بافت فرسوده و بافت تاریخی و قدیم شهر علی‌رغم فرسودگی شدید هنوز در برخی قسمت‌ها ارزش بصری خود را حفظ کرده اما از نظر سکونت و آمد و شد مبتلا به مسائل زیادی است. گذرهای تنگ، اراضی بایر و مخروبه از جمله معضلات شهری بافت قدیم می‌باشد که این عوامل باعث ازدیاد بزهکاری و افزایش وندالیسم شهری در این منطقه گردیده است. با توجه به این‌که عوامل کالبدی شاخص شامل بافت متروکه شهری، قرارگیری و دوربودن از انظار عمومی، عدم پیوند ارتباطی با فضاهای نمایان و فاقد نورگیری مناسب و همسایگی محل‌های تردد (مدرسه، بیمارستان، مسجد و سرویس‌های بهداشتی عمومی) بوده است نکات مهم در برنامه‌ریزی شهری متناسب با هریک از عوامل کالبدی و در جهت کاهش ریسک آنها موارد زیر پیشنهاد می‌گردد. براساس نتایج بدست آمده از نتایج پژوهش راهکارهای زیر جهت کاهش رفتارهای وندالیسمی ناشی از عوامل کالبدی در شهروندان بافت فرسوده شهر سمنان پیشنهاد می‌گردد.

راهکارهای طراحی طراحانه و کالبدی :

- در نظر گرفتن استحکام و شکل فیزیکی مناسب در ساخت سازها؛
- توجه به امر زیبانشناسی در ساخت اموال و احداث اماکن (برای نورگیری مناسب)؛
- حذف نقاط پر خطر و ایجاد پارکینگ و اجتناب از انزوا و جدایی در ساختمان‌ها (جلوگیری از متروکه شدن بافت)؛
- چیدمان صحیح ابنیه در کنار یکدیگر و استفاده از مصالح مناسب (راهکاری برای پیوند ارتباطی بافت با فضاهای نمایان)؛
- بهبود وضعیت مرمت و نگهداری ساختمان‌ها (جلوگیری از متروکه شدن بافت)؛
- طراحی و خلق فضاهای شهری (برای قرارگیری در انظار عمومی)؛
- رعایت اصول زیباسازی در شهر در ابعاد گوناگون فضاهای تشکیل دهنده آن نظیر ابنیه، معابر، فضای سبز (راهکاری برای پیوند ارتباطی بافت با فضاهای نمایان)؛
- افزایش نظارت عمومی (راهکاری برای همسایگی با محل‌های تردد)؛
- ایجاد انگیزه از طریق ایجاد محرک‌های محیطی و کالبدی (راهکاری برای همسایگی با محل‌های تردد)؛
- افزایش مشارکت و مسولیت‌پذیری ادارات (برنامه‌ریزی شهری)؛
- اعتماد و باور عمومی نسبت به فعالیتهای مدیران؛
- برنامه‌ریزی مدیریتی جهت طراحی و مکان یابی وسایل و امکانات شهری؛
- برنامه‌ریزی برای ایجاد انگیزه و جلب مشارکت مردمی در فعالیتهای شهری.

- افشانی، علیرضا و جواهرچیان، ندا (1395). بررسی نقش بیگانگی اجتماعی در وندالیسم در بین دانش‌آموزان دوره اول و دوم متوسطه شهر یزد. پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی، سال پنجم، شماره پیاپی 31، شماره دوم، تابستان.
- احمدی، اصغر؛ صداقت، کامران و صباغ، صمد (1392). بررسی رابطه بین میزان رضایتمندی از امنیت اجتماعی با گرایش به رفتارهای وندالیستی در بین شهروندان تبریز. فصلنامه دانش انتظامی. آذربایجان شرقی، سال سوم، شماره سوم، پاییز، صص 49-67.
- بندرآباد، علیرضا و اسماعیلی‌پور همدانی، سحر (1396). نقش عوامل محیطی مؤثر بر تخریب‌گرایی (وندالیسم) در کیفیت عرصه‌های عمومی شهر همدان. فصلنامه علمی پژوهشی نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، سال نهم، شماره 3، صص 164-179.
- دانشپور، زهره (1382). برنامه‌ریزی راهبردی و برنامه‌ریزی اختیار راهبردی، ویژگی‌ها تفاوت‌ها و پیش شرط‌ها، فصلنامه مدیریت شهری، شماره 12.
- دغاقله، عقیل و کلهر، سمیرا (1389). آسیب‌های شهری در تهران (وندالیسم، دختران فراری، زنان سرپرست خانوار و تکدی‌گری). انتشارات جامعه شناسان، چاپ اول.
- سعیدنیا، احمد و مهدیزاده، جواد (1382). میزگرد تخصصی بررسی و تشریح مفاهیم و ابعاد طرح‌های راهبردی در جلسه کارشناسان، فصل‌نامه تحلیلی-پژوهشی علوم اجتماعی جستارهای شهرسازی. شماره چهارم.
- صمیمی، محمدرضا؛ کلانتری خلیل‌آباد، حسین و آقا صفری، عارف (1395). الگوی مدیریت شهری در مقابله با وندالیسم شهری؛ نمونه موردی منطقه 20 شهر تهران. فصلنامه مدیریت شهری، شماره 45، زمستان 95، صص 31-56.
- راسخ، کرامت اله و عباسی نصرالله سفلی، عبدالرسول (1393). عوامل اجتماعی تأثیرگذار بر گرایش به خرابکاری (مطالعه موردی: دانش‌آموزان دبیرستانی شهر یاسوج). فصلنامه انتظام اجتماعی، سال ششم، شماره چهارم، زمستان، صص 1-24.
- ژانورن، پاتریس (1369). وندالیسم: بیماری جهانی خراب کاری « مترجم: فرخ ماهان، مجله دانشمندان، شماره 299.
- فتحی، علی (1396). ارزیابی تطبیقی در ویژگی‌های فضاهای کالبدی در اثر وندالیسم (اردبیل). فصلنامه جغرافیا، صص 246-258.

- قاسمی، وحیدذوالاکتاف و نورعلی‌وند، علی (1388). جامعه‌شناسی ورزش (وندالیسم و اوباشیگری در ورزش فوتبال). انتشارات جامعه شناسان، چاپ اول.
- قنبری، ابوالفضل؛ طاهونی، مهدیه و قادری، ناصر (1395). بررسی عوامل تأثیرگذار بروز وندالیسم در مبلمان شهری (مطالعه موردی: شهر تبریز). پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری، دوره 4، شماره 4، زمستان 1395، صص 569-586.
- صالحی فرد، محمد (1373). نقش و جایگاه الگوی توسعه پایدار شهری در ساختار شهرنشینی ایران. نشریه اطلاعات سیاسی-اقتصادی، شماره 119-120.
- مهندسین مشاور آرمانشهر (1395). «طرح جامع سمنان جلد 3». سازمان مسکن و شهرسازی سمنان.
- محسنی تبریزی (1379). مبانی نظری و تجربی وندالیسم، مروری بر یافته‌های یک تحقیق. فصلنامه علوم اجتماعی، شماره 16، صص 194-226.
- Brown, L. (2000); Geography of crime, University of Wollongong. School of Geosciences, from the worldwide. (www.geos242.com).
- Clarke, R. v.g. 1991. tracking vandalism. a home office research unit report, London.
- Cohen AK (1995). Delinquent Boys: The Culture of the Gang. The Free Press. New York. A Division of Macmillan Publishing Co. Inc.
- Devlin, Ann Sloan (1987), "Crime and vandalism in university residence halls: A confirmation of defensible space theory", Journal of Environmental Psychology, Volume 7, Issue 1, March 1987, Pages 1-12.
- Ferrell J, Sanders CR (1995). Cultural Criminology. Boston. Northeastern University Press.
- Goldstein AP (1996). The Psychology of Vandalism. New York. Plenum Press.
- Philips LE (1996). Parks: Design and Management. New York. McGraw Hill Book Co.
- Stollard P (1991). Crime Prevention Through Housing Design. First Edition. London. An Imprint of Chapman & Hall.
- Moser. G (1988); vandalism in urban public telephones, Juornal of Eenvairomental social psychology, vol. 8, N. 4, PP 80-91.
- Yavuz A, Kuloğlu N (2010). An experimental study on vandalism: Trabzon Parks. Sci. Res. Essays, 5(17): 2463-2471.
- Yavuz A. and Kuloğlu N. (2011), The effects of locational factors on vandalism in the seaside parks, Scientific Research and Essays Vol. 6(20), pp. 4207-4212, 19 September, 2011. Available online at <http://www.academicjournals.org/SRE>, DOI: 10.5897/SRE11.012.

پروشکاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی